

Міністерство культури України
Національний історико-археологічний заповідник
«Кам'яна Могила»

ВІСНИК

НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-АРХЕОЛОГІЧНОГО
ЗАПОВІДНИКА «КАМ'ЯНА МОГИЛА»

IV

**Міністерство культури України
Національний історико-археологічний заповідник
«Кам'яна Могила»**

**ВІСНИК
НАЦІОНАЛЬНОГО
ІСТОРИКО-АРХЕОЛОГІЧНОГО
ЗАПОВІДНИКА «КАМ'ЯНА МОГИЛА»**

ВИПУСК 4

**ЗАПОРІЖЖЯ
ДИКЕ ПОЛЕ
2019**

УДК 902.2 (477.64–37 Мелітополь) (062)
ББК 63.4 (4Укр–43ап–2Мел)
М-34

*Засновник та видавець – Національний історико-археологічний
заповідник «Кам'яна Могила»*

*Відповідальний редактор: Я.Б. Михайлов, генеральний директор
НІАЗ «Кам'яна Могила»*

*Друкується за рішенням науково-методичної ради НІАЗ «Кам'яна Могила»
Протокол №9 від 25 вересня 2019 р.*

РЕДАКЦІЙНА РАДА

д.і.н. Л.Л. Залізняка (Київ)
д.і.н. В.В. Отрощенко (Київ)
д.і.н. С.А. Скорий (Київ)
к.і.н. Ю.В. Болтрик (Київ)
д.і.н. Ф.Г. Турченко (Запоріжжя)
д.і.н. С.Р. Лях (Запоріжжя)
д.і.н. В.І. Мільчев (Запоріжжя)
д.і.н. Г.І. Шаповалов (Запоріжжя)
д.і.н. В.Ю. Мурзін (Бердянськ)

к.і.н. Г.М. Тощев (Запоріжжя)
д.і.н. О.М. Ігнатуша (Запоріжжя)
д.і.н. В.Г. Космина (Київ)
д.і.н. О.М. Ситник (Мелітополь)
д.і.н. О.Г. Морозов (Черкаси)
д.і.н. В.В. Гудзь (Мелітополь)
д.і.н. Н.С. Котова (Київ)
Михайлов Я.Б. (Мелітополь)
Пеньова О.В. (Мелітополь)

М-34 **Вісник НІАЗ «Кам'яна Могила»**. – Запоріжжя: Дике Поле, 2019. – 224 стор.
ISBN 978-617-7433-85-8

В збірку вміщено статті з проблем історії, археології, музеєзнавства та охорони культурної спадщини, нових матеріалів і результатів досліджень пам'яток на території України та за кордоном, біографічні матеріали. Тематика публікацій охоплює період від найдавніших часів до сьогодення.

Для археологів, істориків, музейних працівників, краєзнавців, учителів історії, студентів вищих навчальних закладів, усіх, хто цікавиться давньою, середньовічною та новітньою історією, проблемами музейної та краєзнавчої справи.

УДК 902.2 (477.64–37 Мелітополь) (062)
ББК 63.4 (4Укр–43ап–2Мел)

ISBN ISBN 978-617-7433-85-8

© НІАЗ «Кам'яна Могила», 2019
© «Дике Поле», оформлення, 2019

Наукове видання

ВІСНИК НІАЗ «КАМ'ЯНА МОГИЛА»

Випуск 4

Міністерство культури України
Національний історико-археологічний заповідник
«Кам'яна Могила»

Технічний редактор Л. А. Рябокони
Коректор Н. В. Чечеко
Художник А. П. Кондаков

Формат 84x108/32. Папір офсетний.
Друк цифровий.
Обсяг 2,1 ум. друк. арк. Підп. до друку 30.10.2019.

Видавництво «Дике Поле»
Україна, 69063, м. Запоріжжя, вул. Троїцька, 31-А.
Тел.: (061) 213-75-05; 0952334654
Електронна пошта: dikoepole.zp@gmail.com

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
33 № 004 від 23.08.2001 р.

М-34 Вісник НІАЗ «Кам'яна Могила». – Запоріжжя: Дике Поле, 2019. – 224 стор.
ISBN 978-617-7433-85-8

В збірку вміщено статті з проблем історії, археології, музеєзнавства та охорони культурної спадщини, нові матеріали і результати досліджень пам'яток на території України та закордоном, біографічні матеріали. Тематика публікацій охоплює період від найдавніших часів до сьогодення.

Для археологів, істориків, музейних працівників, краєзнавців, учителів історії, студентів вищих навчальних закладів, усіх, хто цікавиться давньою, середньовічною та новітньою історією, проблемами музейної та краєзнавчої справи.

УДК 902.2 (477.64–37 Мелітополь) (062)
ББК 63.4 (4Укр-4Зап-2Мел)

В.В. Калоянов ПРОТОБОЛГАРИ В СТЕПАХ ПІВДЕННОЇ РОСІЇ ТА УКРАЇНИ.....	104
В.Г. Лазаренко РЕЛИКТЫ ДРЕВНЕЙШЕГО КУЛЬТА ЗМЕЙ В СЕВЕРНОМ ПРИЧЕРНОМОРЬЕ АНТИЧНОГО ВРЕМЕНИ.....	115
З.Ф. Мазуранчик РОЛЬ АДАМА КІРКОРА У ДОСЛІДЖЕННІ ЛІТОПИСНОГО ЗБАРАЖА.....	133
В.А. Шелестюк ДОСЛІДЖЕННЯ СЕРЕДНЬОВІЧНИХ СТАРОЖИТНОСТЕЙ НА ТЕРИТОРІЇ ПІВНІЧНОЇ ТАВРІЇ.....	136
Ю.І. Шкода МОТИВИ ЗЕМЛЕРОБСТВА В ПЕРВІСНОМУ МИСТЕЦТВІ ЄВРАЗІЇ.....	142

МУЗЕЄЗНАВСТВО

Н.М. Гаркуша ИСТОРИЯ СОЗДАНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АРХЕОЛОГИЧЕСКОЙ ЭКСПОЗИЦИИ НИКОЛАЕВСКОГО ОБЛАСТНОГО КРАЕВЕДЧЕСКОГО МУЗЕЯ.....	150
І.А. Грузер ОСОБЛИВОСТІ ЗБІРКИ БУДІВЕЛЬНОЇ КЕРАМІКИ З ФОНДІВ НІАЗ «КАМ'ЯНЕЦЬ» – КАХЛІ.....	156
Я.Л. Діденко, О.В. Брель, Д.П. Куштан ЗМІШАНИЙ МОНЕТНИЙ СКАРБ XVII СТ. В ЕКСПОЗИЦІЇ МУЗЕЮ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО У ЧИГИРИНІ.....	162
Н.В. Дерев'яно ОГЛЯД АРХЕОЛОГІЧНИХ КОЛЕКЦІЙ ФОНДІВ НАЦІОНАЛЬНОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА «ЧИГИРИН».....	168
С. В. Копилова ЕКСПОЗИЦІЯ ЯК ФОРМА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ: З ДОСВІДУ СТВОРЕННЯ ВИСТАВКИ «ХОРТИЦЯ СКІФСЬКА».....	173
А.О. Молоткова РОЛЬ СІЛЬСЬКИХ МУЗЕЇВ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ІННОВАЦІЙ У СУЧАСНОМУ МУЗЕЙНОМУ ПРОСТОРІ».....	179
Н.Ю. Чергік ЗАПОРОЗЬКА СІЧ В РОБОТАХ «ВІДКРИТОГО КОНКУРСУ НА ПРОЄКТУВАННЯ ІСТОРИКО-МЕМОРІАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА ЗАПОРОЗЬКОГО КОЗАЦТВА».....	185

ОХОРОНА СПАДЩИНИ

О.В. Булдакова, А.П. Весельський ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ АРХЕОЛОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ В ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	190
С.В. Купенко, В.В. Генчев ВИКОРИСТАННЯ ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ В РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «ПРИІНГУЛЬСЬКИЙ».....	195
О.С. Левицька ДАВНІЙ ГАЛИЧ ЯК ОБ'ЄКТ МЕДІА ТА СУЧАСНОГО ТУРИЗМУ.....	207
ПАМ'ЯТКА АВТОРАМ.....	212
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	214

ЗАПОРІЗЬКА СІЧ В РОБОТАХ «ВІДКРИТОГО КОНКУРСУ НА ПРОЄКТУВАННЯ ІСТОРИКО-МЕМОРІАЛЬНОГО КОМПЛЕКСУ ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА ЗАПОРІЗЬКОГО КОЗАЦТВА»

В статі проаналізовано блок документів, пов'язаних із проведенням у 1968 році «Відкритого конкурсу на проєктування історико-меморіального комплексу Державного історико-культурного заповідника запорізького козацтва». Увага зосереджена на інформації щодо експозиції просто неба, яка являла собою одну з трьох частин проєктів. Зокрема, як в джерелах означені: місцевість, структуру і склад експозиції, методи її зведення, зміст. Визначено недостатню інформативність писемних джерел. По-ставлено задачу пошуку візуальних джерел щодо названого конкурсу.

Ключові слова: модель, конкурс, заповідник, Запорізька Січ, проєкт.

Автор статті кілька років поспіль послідовно досліджує історію створення на о.Хортиця плерної експозиції у вигляді Запорізької Січі. Предметом попередніх досліджень були соціокультурний контекст проєктування експозиції, проблеми термінологічного характеру щодо об'єкту дослідження, аналіз проєктів [14]. Предмет висвітлення даної статті – моделі інтерпретації образу Запорізької Січі в роботах «Відкритого конкурсу на проєктування історико-меморіального комплексу Державного історико-культурного заповідника запорізького козацтва».

Хронологічні межі дослідження. Конкурс було оголошено Розпорядженням Ради Міністрів УРСР № 1512-р від 30 грудня 1967 р. та Рішенням Запорізького облвиконкому від 14 лютого 1968 р. Провести конкурс планували до 1 травня 1968 р. (за Розпорядженням Ради Міністрів УРСР); або до 31 травня 1968 р. (за Рішенням Запорізького облвиконкому), після чого роботи мали бути виставлені для громадського огляду, а з 15 по 25 червня – для аналізу журі [13, с. 134; 12, с. 150–151].

Джерелами даного дослідження є опубліковані в збірнику «Збережемо ту славу: Громадський рух за увічнення історії українського козацтва в другій половині 50–80-х рр. ХХ ст.» документи: «Програма відкритого конкурсу на проєкт історико-меморіального комплексу Державного історико-культурного заповідника запорізького козацтва на о. Хортиця» [4, с. 152–157], «Короткі анотації до проєктів історико-меморіального комплексу Державного заповідника запорізького козацтва на о. Хортиця» [6, с. 203–214], «Книга відгуків відвідувачів виставки проєктів спорудження меморіального конкурсу Державного історико-культурного заповідника запорізького козацтва» [3, с. 217–220] та «Листа архітектора В. Кривенка

Запорізькому облвиконкому з оцінкою конкурсних проєктів спорудження Державного історико-культурного заповідника запорізького козацтва» [7, с. 174–177], «Протокол засідання журі відкритого конкурсу на проєкт комплексу Державного історико-культурного заповідника запорізького козацтва на о. Хортиця» [11, с. 169–173].

Нижче проаналізуємо представлені у названих джерелах моделі експозиції просто неба за такими позиціями: місцевість, статус, зміст, структура, склад, методи побудови.

Базовим документом, від якого мали відштовхуватись проєктанти, служила програма конкурсу. Згідно неї, комплекс мав складатися з трьох частин: музею-панорами, етнографічного музею, садово-декоративного парку. Щодо плерної експозиції, в документі задекларовано наступне: «Проєкт етнографіческого музея под открытым небом должен предусматривать реконструкцию оборонительных, общественных, жилых и хозяйственных сооружений, характеризующих жизнь и быт запорожского казачества: Сечь-укрепление, площадь с куренями, церковью и пушкарней, предместье с оружейной и гончарной мастерской, школой, «греческим» (посольским) домом, корчмой, торговой частью, гаванью с казацким флотом; Запорожский зимовник (хутор, поселение) с жилыми и хозяйственными постройками; Запорожский боевой табор из возов; Сторожевая вышка на кургане» [4, с. 153].

Отже, стартовим документом *місцевість* для проєктування плерної експозиції не зазначена. За статусом це мав бути етнографічний музей під відкритим небом – тобто установка, яка збирає, зберігає і демонструє колекцію на відкритому просторі. Музей мали розробляти як частину історико-меморіального комплексу. *Структура* експозиції означена

доволі лаконічно: 1. Січ, 2. Передмістя, 3. Гавань, 4. Зимівник, 5. Табір з возів, 6. Сторожова вежа. Склад подано без кількісної деталізації: 1. Січ: 1.1 Укріплення Січі, 1.2 Майдан Січі, 1.3 Курені, 1.4 Церква, 1.5 Пушкарня; 2. Передмістя: 2.1 Зброярня, 2.2 Гончарня, 2.3 Школа, 2.4 «Грецький» будинок, 2.5 Корчма, 2.6 Торговельні ятки; 3. Флот; 4. Зимівник: 4.1 Житлові будови, 4.2 Господарські будови; 5. Табір з возів; 6. Сторожова вежа. **Методи** зведення виражені словом «реконструкція». Зважаючи на дефініцію «музей під відкритим небом», це мали бути реставраційна репродукція та реставраційне суміщення, характерні для такого типу музеїв (за визначенням Л. Прибєги) [10, с. 93, 87.]. **Зміст** експозиції вражений дефініцією «етнографічний» музей під відкритим небом. Це означало, що експонатами музею мали бути пам'ятки народного будівництва [1; 8; 9]. Його етнографічний контент мав полягати не стільки в демонстрації етнічних особливостей (це характерно для етнографічних музеїв), скільки в демонстрації соціально-психологічних особливостей побуту, що найбільш яскраво можна виразити в інтер'єрах житла [15, с. 335]. Розглядаючи запорозьке козацтво як уособлення всього українського народу, для побудови «Запорозької Січі» пропонували: «застосовувати якнайширше українські національні архітектурні форми та будівельні традиції в усій їх різноманітності, виходячи з того, що бойові запорізькі підрозділи – курені формувалися за територіальною ознакою, тобто краю, з якого походили козаки» [5, с. 111, 142]; «в куренях ... розташувати потрібні експозиції, перетворивши кожен на своєрідний музей» [5, с. 126–127]. Отже, етнографічний музей просто неба на Хортиці мав засобами архітектури та музейної експозиції представляти різні аспекти життя і побуту запорозьких козаків.

Що ж було представлено на конкурс? Особливістю конкурсу було те, що проекти мали девізи, якими автори виражали ідею своєї роботи. З 15 проектів вимогам конкурсу відповідало лише 11: «Сова», «Шуруп», «Червоний курінь», «Капітель», «Маска запорожця», «Квадрат», «Запорожець», «Сокіл», «Кленовий лист», «Трикутник», «Тринадцять» [6, с. 203–214].

Локалізація експозиції. Анотації до проектів указують місце положення всього комплексу (північно-східна частина острова), за рідким виключенням деталізують місце плернерної експозиції відносно музею-панорами та лінії електромереж (далі – ЛЕМ). Проект «Сова»: музей-панорама розміщений в північно-східній частині о. Хортиця, на схід від ЛЕМ; плернерна експозиція – в цій же зоні, тільки на захід від ЛЕМ [6, с. 203]. Про-

екти «Тринадцять», «Кленовий лист», «Шуруп», «Запорожець»: основні споруди (музей-панорама і плернерна експозиція) запроєктовані в північно-східній частині о. Хортиця, на схід від ЛЕМ [6, с. 205, 206, 207, 212]. Проекти «Червоний курінь» і «Капітель»: музей-панорама розміщена на схід від ЛЕМ в північно-східній частині о. Хортиця; плернерна експозиція – тут же, але північніше музеею [6, с. 208, 210]. Проект «Квадрат»: музей розташований на захід від ЛЕМ в північно-східній частині о. Хортиця; експозиція просто неба – на частині від ЛЕМ [6, с. 212]. Проект «Маска запорожця»: в північно-східній частині о. Хортиця основні об'єкти розташовані на схід від ЛЕМ, з півдня на північ порядку музей – плернерна експозиція – панорама [6, с. 213]. При цьому, як зауважив архітектор В. Кривенко, будівля музею-панорами в проєктах «Сова» і «Кленовий лист» дисонує з музеєм просто неба [7, с. 176].

Статус експозиції. В усіх проєктах експозиція представлена як елемент історико-меморіального комплексу. Однак, учасники конкурсу застосували різні дефініції щодо вираження цього статусу. Так, в проєктах «Сова», «Шуруп», «Червоний курінь», «Капітель», «Квадрат», «Маска запорожця» – Січ названа «етнографічною частиною» [6, с. 203, 207, 208, 210, 212, 213], чим підкреслено тісний зв'язок плернерної експозиції з музеєм-панорамою і парком. В проєкті «Запорожець» – «етнографічною групою» [6, с. 211], що означає певну відокремленість цього елемента історико-меморіального комплексу. В проєкті «Сокіл» – «етнографічною експозицією під відкритим небом» [6, с. 204], що указує на її завершеність і певну самодостатність [2]. Однак, жодна з проєктних груп не наважилась на створення музею як повноцінної установи з відповідними функціями, в тому числі презентаційною (експозицією).

Структуру, склад експозиції на підставі названих джерел визначити неможливо. Автори проєктів зосередились на будівлі музею-панорами і в анотаціях описали її більш детально, ніж плернерну експозицію і парк. Наприклад, в анотації до проєкту «Червоний курінь» зазначено тільки те, що Січ запроєктована у вигляді строгого овалу [6, с. 208]. З книги відгуків дізнаємося, що в проєкті «Кленовий лист» представлено дерев'яну Січ, в позаконкурсному проєкті «Ліра» – Січ у вигляді мурованого середньовічного замку [3, с. 219].

Зміст. Виходячи із дефініції «етнографічний/-на» (частина, група, експозиція) можна припустити, що плернерний архітектурний комплекс мав бути наповнений етнографічним контентом.

Метод зведення Січі означили тільки автори проєкту «Сокіл» – «відновлення» [6, с. 204]. Відновити (шляхом реконструкції, реставрації) можна лише те, що колись існувало, тобто автентичні об'єкти. Як уже зазначалося, для експозицій просто неба такими об'єктами мають бути пам'ятки архітектури, археології, ландшафт [1; 8; 9; 10]. Між тим, на час проведення конкурсу археологічні дослідження не підтверджували факт наявності на Хортиці решток запорозької Січі. «Відновлювати» було нічого. Дефініція використана не виправдано.

Треба сказати, що завдання програми конкурсу не були виконані жодною групою архітекторів. Це було визнано членами журі [11, с. 172]. Як уже неодноразово зазначала автор даної статі, провальні результати конкурсу були інспіровані невірним вибором дефініції «етнографічний музей просто

неба». Проєктантам слід було розробити те, що тільки зовні нагадувало б такий тип музею. Побудова «Запорозької Січі» як музею просто неба потребувала не суб'єктивних бажань, а об'єктивних підстав: 1) проведення археологічних досліджень в зоні забудови; 2) наявність автентичних пам'яток архітектури козацької доби в необхідній кількості і якості, різного призначення тощо; 3) можливість їх демонтажу; 4) дотримання правил їх рекомпозиції на новому місці. Наразі ми не маємо свідчень щодо виявлення хоча б однієї такої будови.

Перспективою подальшого дослідження визначено пошук в архівних установах України візуальних джерел даного конкурсу (масштабні моделі проєктів, їх фото- або відеофіксація), що дозволить більш об'єктивно судити про обрану архітекторами модель «Запорозької Січі» на Хортиці.

Джерела та література

1. Гнедовский Б.В., Музеи под открытым небом в СССР: развитие принципов формирования структуры / Музейное дело и охрана памятников. Обзорная информация. Вып.2, 1987. – 41 с.
2. Экспозиция музейная // Каулен М. Музей и наследие // Журнал «Музей» № 5, 2009 (май) / Музейные термины: новации и традиции / пред.ред. совета: М.Б. Пиотровский; гл. ред. Е.Б. Медведева; шеф-ред. В.А. Перов; чл. ред. сов.: Г.В. Вдовин, В.Д. Поленова, Н.Н. Грамолина, Г.Г. Григорян, В.П. Грищенко, М.Е. Каулен, А.И. Клюкина, Л.Д. Коротаева, И.М. Коссова, Г.Р. Назипова, В.И. Толстой [Електронна версія журналу] Режим доступу: https://www.musrzn.ru/uploads/images/files/MUZEY_5_2009.pdf
3. 3 книги відгуків відвідувачів виставки проєктів спорудження меморіального конкурсу Державного історико-культурного заповідника запорозького козацтва, 5 – 6 жовтня 1969 р. // Збережемо твою славу: Громадський рух за увічнення історії українського козацтва в другій половині 50–80-х рр. ХХ ст.: Збірник документів та матеріалів / Упоряд.: О.Г. Бажан (керівник) та ін. – К.: Рідний край, 1997. – С.217–220.
4. 3 програми відкритого конкурсу на проєкт історико-меморіального комплексу Державного історико-культурного заповідника запорозького козацтва на о. Хортиця, 16 лютого 1968 р. // Збережемо твою славу: Громадський рух за увічнення історії українського козацтва в другій половині 50–80-х рр. ХХ ст.: Збірник документів та матеріалів / Упоряд.: О.Г. Бажан (керівник) та ін. – К.: Рідний край, 1997. – С.152–157.
5. Зі стенограми обговорення проєкту спорудження заповідника історії запорозького козацтва на о. Хортиця в Київському будинку архітектора, 24 листопада 1967 р. // Збережемо твою славу: Громадський рух за увічнення історії українського козацтва в другій половині 50–80-х рр. ХХ ст.: Збірник документів та матеріалів / Упоряд.: О.Г. Бажан (керівник) та ін. – К.: Рідний край, 1997. – С. 113–131.
6. Короткі анотації до проєктів історико-меморіального комплексу Державного заповідника запорозького козацтва на о. Хортиця, 1968 р. // Збережемо твою славу: Громадський рух за увічнення історії українського козацтва в другій половині 50–80-х рр. ХХ ст.: Збірник документів та матеріалів / Упоряд.: О.Г. Бажан (керівник) та ін. – К.: Рідний край, 1997. – С. 203–214.
7. Лист архітектора В. Кривенка Запорозькому облвиконкому з оцінкою конкурсних проєктів спорудження Державного історико-культурного заповідника запорозького козацтва, друга половина липня 1968 р. // Збережемо твою славу: Громадський рух за увічнення історії українського козацтва в другій половині 50–80-х рр. ХХ ст.: Збірник документів та матеріалів / Упоряд.: О.Г. Бажан (керівник) та ін. – К.: Рідний край, 1997. – С.174–177.
8. Маковецкий И.В. Принципы организации музеев под открытым небом и их задачи // Сов. этнография. – 1963. – 2. – С.7–18.
9. Ополонников А.В. Музеи народного зодчества / А.В. Ополонников // Архитектура СССР. – 1965. – 12. – С.22–28.
10. Прибег Л.В., Реставраційні реконструкції в пам'ятоккохоронній практиці України / Л. Прибег // Праці Центру пам'яткознавства. – К., 1993. – Вип. 2. – С. 84–96.
11. Протокол засідання журі відкритого конкурсу на проєкт комплексу Державного історико-культурного заповідника запорозького козацтва на о. Хортиця, 23–24 липня 1968 р. // Збережемо твою славу: Громадський рух за увічнення історії українського козацтва в другій половині 50–80-х рр. ХХ ст.: Збірник документів та матеріалів / Упоряд.: О.Г. Бажан (керівник) та ін. – К.: Рідний край, 1997. – С.169–173.
12. Рішення Запорозького облвиконкому про проведення відкритого конкурсу на проєктування історико-меморіального комплексу Державного історико-культурного заповідника запорозького козацтва на острові Хортиця, 14 лютого 1968 р. // Збережемо твою славу: Громадський рух за увічнення історії українського козацтва в другій половині 50–80-х рр. ХХ ст.: Збірник документів та матеріалів / Упоряд.: О.Г. Бажан (керівник) та ін. – К.: Рідний край, 1997. – С.150–151.

13. Розпорядження Ради Міністрів України про проведення відкритого конкурсу на проєкт музею-панорами Державного історико-культурного заповідника запорозького козацтва, 30 грудня 1967 р. // Збережемо тую славу: Громадський рух за увічнення історії українського козацтва в другій половині 50–80-х рр. ХХ ст.: Збірник документів та матеріалів / Упоряд.: О.Г. Бажан (керівник) та ін. – К.: Рідний край, 1997. – С.134–135.
14. Чергік Н.Ю., Зародження ідей створення експозиції просто неба на о. Хортиця в контексті дослідження історії історико-культурного комплексу «Запорозька Січ» // Вісник Національного історико-археологічного заповідника «Кам'яна Могила». Наукове видання / відп. ред. Я.Б. Михайлов, ред. рада: В.В. Гудзь, О.М. Ігнатуша, В.Г. Космина та ін. – Запоріжжя: Дике Поле, 2006. – С.147–156; Чергік Н.Ю., Експозиція просто неба на о. Хортиця в роботах закритого конкурсу 1969 р.: до історії становлення історико-культурного комплексу «Запорозька Січ» // Переяславіка: Наукові записки Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»: Збірник наукових статей / рецензенти: Молоткіна В.К., доктор історичних наук, професор; Николаєць Ю.О., доктор історичних наук, професор; ред. кол.: Лукашевич О.М., кандидат історичних наук, доцент (головний редактор); Бузян Г.М., Заслужений працівник культури України; Вовкодав С.М.; Гайдаєнко І.В., кандидат історичних наук (відповідальний секретар) [та ін.] – 2017. – Випуск 12 (14). – С. 525–532; Чергік Н.Ю., «Музей під відкритим небом» на о. Хортиця: до проблеми застосування терміну // Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку: матер. міжнар. наук. конф. (23–24 листопада 2017 року) / Харків держ. акад. культури України / ред. кол.: В.М. Шейко, М.М. Каністратенко, відп. за вип. Н.М. Кушнаренко. – Харків: ХДАК, 2017. – С. 111–113; Чергік Н.Ю., Пленерна експозиція на о. Хортиця в проєктах Львівської філії «Укрпроектреставрація» // Науковий вісник Національного музею історії України, 2018. – з'яв. в випуску 3 / Відп. ред. Б.К. Патриляк. – Київ: Національний музей історії України, 2018. – С. 467–477; Чергік Н.Ю., Експозиція под открытым небом на острове Хортица: предложения 1970-х годов // Культура. Наука. Творчество: XII Междунар. науч.-практ. конф., Минск, 3 мая 2018 г.: сб. науч. ст. / М-во культуры Респ. Беларусь, Белорус. гос. ун-т культуры и искусств; редкол.: А.А. Корбут [и др.]. – Минск: БГУКИ, 2018. – С. 576–580; Чергік Н.Ю., Контекст проєктування експозиції під відкритим небом на о. Хортиця (1965–1970) // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття: матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених, 26–27 квітня 2018 р. / Харків держ. акад. культури / за ред. проф. В.М. Шейка та ін. – Харків: ХДАК, 2018. – С. 22–23.
15. Юрєнева Т.Ю., Музееведение. Учебник для высшей школы. – М.: Академический Проект, 2003. – 560 с. – («Gaudeamus»).

Н.Ю. Чергик

ЗАПОРОЖСКАЯ СЕЧЬ В РАБОТАХ «ОТКРЫТОГО КОНКУРСА НА ПРОЕКТИРОВАНИЕ ИСТОРИКО-МЕМОРИАЛЬНОГО КОМПЛЕКСА ГОСУДАРСТВЕННОГО ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВЕДНИКА ЗАПОРОЖСКОГО КАЗАЧЕСТВА»

В статье проанализирован блок источников, связанных с проведением в 1968 году «Открытого конкурса на проектирование историко-мемориального комплекса Государственного историко-культурного заповедника запорожского казачества». Внимание сосредоточено на информации, относящейся к экспозиции под открытым небом, которая являла собою одну из трёх частей проектов. В частности, как в источниках обозначены: местность, структура и состав экспозиции, методы ее возведения, содержание. Определена недостаточная информативность письменных источников. Поставлена задача поиска визуальных источников, относящихся к названному конкурсу.

Ключевые слова: модель, конкурс, заповедник, Запорожская Сечь, проект.

N.Chernih

ZAPORIZHNSKA SICH IN THE WORK RESULTS OF THE «OPEN COMPETITION FOR THE DESIGN OF THE HISTORICAL AND MEMORIAL COMPLEX OF THE STATE HISTORICAL AND CULTURAL RESERVE OF ZAPORIZHZHYA COSSACKS».

The article analyzes the block of sources which are connected with the «Open Competition for the Design of the Historical and Memorial Complex of the State Historical and Cultural Reserve of Zaporizhzhya Cossacks» (1968). Attention is focused on the information on the outdoor exposition, which is one of the three parts of the projects. Marked: the area, the structure and composition of the exposure, methods of its construction, content. Written sources showed themselves as poorly informative. The task is to search for visual sources related to the named competition.

Keywords: model, competition, reserve, Zaporizhzhya Sich, project.